

Bütünün Göz Ardı Edildiği Her Bakış Sorunludur

Müslüman kişiler-gruplar arasında süren ithamlar, bir zaman sonra işin nereye doğru sonuçlanacağını kestiremediğimiz bir noktaya evriliyor ve 'münafık, kâfir, fasık' gibi sıfatların birbiri için kullanıldığı konuşmalar duyuluyor. Hükümler açıklanıp katil fetvaları veriliyor.

Bu hem ülkemizde hem Müslüman dünyasının diğer bölgelerinde gerçekleşebiliyor.

Konunun hukuku nedir, Kur'an'da meselenin sınırları nasıl çizilmiştir?

Bu ümmetimizin içinde bir problem olma seviyesini çoktan geçmiş, afet hâline gelmiştir, dolayısıyla meseleyi yumuşatarak anlama düzeyinde de bulunmuyoruz. Ümmetimizin yaşadığı en büyük felaketlerden biri, belki birincisi denebilecek bu bela Efendimiz aleyhisselamın veda hutbesinde "birbirinizin boynunu vurmanızdan endişe ediyorum" cümlesiyle uyarılmıştı.

Diğer taraftan, hadi biz ülkemizde kalabalık bir Müslüman nüfus olmamız hasebiyle kavgasız gürültüsüz duramıyoruz diyelim, Balkan ülkelerinde zaten bir grup kalmış Müslüman nüfus için bile birbirinin boynunda gözü olan bir hâlden söz edilebiliyor. Ümmetimizin son devrinde meydana gelmiş belalar arasında bu tefrika başlığı, Siyonizm'den aşağı kalır bir sıkıntı değildir. İnsan kulken ve kulluk imtihanındayken başkalarının sınavını değerlendirme görevlisine dönüştüğü vehmine kapılıp sürüklenmiştir. Kendi akıbeti meçhulken başkalarının akıbeti hakkında hükümler sıralamaya soyunmak oldukça tehlikeli bir yoldur.

Fakat bu afet derecesinde tehlikeli konu başlığını, şimdilerde piyasada izleyip gördüğümüz 'birbirinin katline fetva verenler' düzeyinde ele almayıp çekirdeğinin nerede olduğu sorusunun cevabına taşımak istiyorum.

Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme bile iman ederken 'abdühû ve resûlühû' (Allah'ın kulu ve peygamberi) diyen, onu bile belirli bir seviyede tutan müminleriz. Buna karşın, tarikat halifeleri insanlara ders verirken kendi yolunu hak ve istikamet üzerinde, diğerlerini boş ve batıl görebiliyor – kendilerinin hak yolda olduğuna dair de hiçbir ilahî belgeleri yok. Kendi Hanefî olan biri, Şafiî olan müminler için "eh, onlar da herhâlde girerler cennete..." iticilik türünden bir yaklaşımı zihninde barındırabiliyor. Bu ve benzeri, mesela başka bir örnekle, "namazı Şafiî birinin arkasında kıldım, acaba kabul olmuş mudur" gibi cümlelerle temellenen yaklaşımlar büyüdüklerinde artık kişiyi kendi dışındakilerin Müslüman olup olmadığının sorgulanmasına götürüyor. Çekirdeği toprağa attığınızda nadiren çürüyüp yok olur, onun olacağı büyük ihtimalle bir bitkidir –ya ayrık otu ya çınar.

Söylemeye çalıştığımız gibi buradaki sorunun temeli, Allah'ın bahsettiği kulluk standardı dışında herhangi bir kümede bulunabileceğimizi düşünmemizdir. Bu kümelerin büyüdükleri zaman birbirini dışlaması mukadderdir.

Allah ve Resûlü'nü sırf kendimize tahsis etme çabası mıdır bu?

Keşke öyle olsa üstadım. Böyle bir tahsiste samimi olursa başımızı secdeden kaldırmazdık hem. Gelin görün ki o sadece bir kalkan. En iyi kul olma çabası bir fazilettir ama bahsettiğimiz sıkıntının temelinde böyle bir saik yok.

Fakihlerimiz Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin talimatları ve uygulamaları doğrultusunda, bir insanda yüz göstergeden sadece biri Müslümanlığına işaret etse bile o kişiyi Müslüman kabul etmek

gerektiğini ifade etmişlerdir. Tekfir etmek (kâfir olduğunu söyleme) yasaklanmıştır, mümin idraki bunu men eder.

Kur'an-ı Kerim'de de geçen kâfir ve münafık gibi tanımları da ele alalım derseniz, Peygamber aleyhisselam devrinde de münafık için müşahhas tarifler veriliyor mu?

Münafık kelimesini açabiliriz ama bu bizi sonuca ulaştırmaz zira esas üzerinde durulacak tip *mürtet* kelimesidir. Müslümanlar arasındaki vurup kırma, kan dökme hadiselerinin esas müsebbibi mürtetlerdir.

Münafık, Müslüman olmadığı hâlde Müslümanlar arasında Müslüman görünen, demektir. Bunu sosyal menfaatleri, ekonomik çıkarları veya siyasî hilesinden dolayı yapıyor olabilir. Efendimiz aleyhisselam devrinde de Medine'de münafıklık vardı. Ancak Mekke devrinde münafık tiplmesi önümüze çıkmaz çünkü İslam o zamanlar güçsüzdü. Güçlü olmadığına da kimsenin uğrunda ikiyüzlülük sergileyeceği çıkarlar söz konusu değildi.

Allah katında münafıklığa biçilen ceza kâfirlik için olandan daha ağırdır. Ancak ne Resûlullah aleyhisselam ne sonrasındaki ashab-ı kiram döneminde belli bir kişinin münafık olduğuna dair karar açıklanıp isim tescil edilmemiştir.

Bu çok önemli bir durum.

Neden önemli olduğuna gelelim: İslam, Peygamber'inin lisanıyla dahi "biz dış görüntüye bakarak karar veririz" düsturunu uygular. Kimsenin kalbini röntgene koyup "sende İslam gözüküyor, dolayısıyla Müslüman değilsin" deme hakkı Peygamber aleyhisselama bile verilmemiştir. Konumuzun en önemli noktası budur: Kimsenin kalp açıp bakma hakkı yoktur, kimse başkasının kalbine hükmedemez.

Bir insan kendine Müslüman diyorsa diğer insanlar onu Müslüman kabul ederler. Günah işliyorsa biri, İslam otoritesi onun yalnızca günahını cezalandırabilir ama insanların imanını teraziye koyup karar verme hakkı kimseye bahşedilmemiştir.

İma yoluyla, ad verilmese de işaret ederek birilerinin münafık olduğu dahi belirtilmemiş midir?

Şahıs olarak değil eylem bazında işaret edilmiştir. Mesela "müminlerin ayıplarını araştıranlar..." diye başlayan hadis-i şerifler var, bunlar belli tipolojileri resmeder. Aksi takdirde Efendimiz aleyhisselam, belli kişileri eliyle işaret edip gösterse ve "sen var ya sen!" diye cümle kursa ashab-ı kiram böyle birini sağ bırakmazdı.

Mesela Abdullah ibni Übey ibni Selül, ashab-ı kiram devrinin meşhur münafık isimlerindedir. Lâkin bakıyoruz, Resûlullah aleyhisselatu vesselam, öldüğünde bile onun münafıklığı üzerinden gündem oluşmasına müsaade etmemiştir. Zira böyle bir adım atsa ve sözgelimi "namazda gülen sen miydin geçen gün, senin durumun şudur..." şeklinde beyanat verseydi, o günden sonra namazda gülen herkese o kişiye yakıştırılan gözle bakılırdı ve Müslüman toplumda herkes kendini savcı ve hâkim yerine koyardı.

Hâlbuki ümmet-i Muhammed bütün fertleriyle kulluk maratonundadır, kimse yarış esnasında ileri çıkıp hakem olduğunu iddia edemez, ederse bu terör doğurur.

Günümüzdeki manzarada herkesin birbirini cehenneme aday bir konumda görmesinin nedeni, Müslümanlar adına hükmeden bir otoritenin yokluğudur. Bunu ülkemizde en basit düzlemde Diyanet'in otoritesinin zayıf olması şeklinde yorumlayabiliriz.

Mesela Diyanet belli bir kişi hakkında nifak alametleri taşıdığı açıklamasını yapabilecek mi? Peygamber aleyhisselam dahi böyle bir yargılamayı üstlenmemişken?

Hayır, eylemleri yargılayacaktır. Fakat Abbasîler devrinde şöyle bir manzara görürüz: Nifak eylemlerinde artış gözlemlenince ve kimse için münafık olduğu yönünde mahkeme kararı almak da dine mugayir olması hasebiyle mümkün olmadığından, genel gidişata zarar veren eylemleri 'zındıklık' olarak adlandırmışlar. Bu tür eylemlere karışana zındık demiş, böylelerinin katledileceğini açıklamışlar. Böylece belli bir yere çekilemeyen, ortada bir kavram oluşmuş.

Mesela casusluk ya da kadın ticaretiyle meşgul olup mümin toplumu ifsat ederken yakalanan birine zındık yaftası vurulması mümkün olabiliyor. Hâlbuki böyle birini münafıklıkla itham ettiklerinde bu imana delalet eden bir konu olduğundan itham eden için imanî tehlike içeriyor. Bunun yerine siyasî bir kavram olarak zındıklığı getiriyorlar ve yasal prosedürünü oluşturuyorlar.

Diğer taraftan, iman meselesinde kulun kul hakkında karar vermesi iman etmekle ilgisi kesilmiş bir durumdur. İman Allah'a edildiğine göre bunun niteliği hakkında kullar hüküm veremez, bu bir çelişki olur ve sonuçta insanları vaftiz eden, sonra da gerektiğinde dinden çıkarabilen Hıristiyanlık anlayışına benzemesi gayet mümkündür.

Yakın zamanda cevaplandığı bir soruda genç bir kardeşimiz, babasının müşrik olduğuna kanaat getirdiğini yazmış ve "artık ona itaat etmek zorunda değilim, değil mi?" diye sormuştu. Buyurun, çanak bir soru. Hatta sorunun devamında kendisi, "babamın Allah'tan başka ilahlar edindiğini yakaladım" deyip babasının şeyhi hakkında, kıyamet günü onu kurtaracağını söylemesini örnek olarak ileri sürmüştü. Bu da şeyhe ilahlık yetkisi atfedilmesinden dolayı kişiyi müşrikliğe götürüyor, müşrik babaya da itaat edilmeyeceğini söylüyordu.

Bu delikanlı aslında büyük oranda, babasının parasını çalmanın da kılıfını hazırlamış oluyor, çünkü nasılsa malı ganimet olacak!

Şu derecede çoluk çocuğun eline düşmüş bir iman tartışması olamaz. Koca koca âlimler ve Allah'ın kitabı uğrunda ömür tüketmiş insanlar başka birinin küfrüne hükmetmeye korkmuş ve en fazlasıyla siyasî bir kavram olan zındıklığı ortaya atabilmişlerdir.

Müminin oturduğu yerden başka bir insanın kâfir olduğunu söyleyebilmesi için o kişinin "ben mümin değilim" demesi yahut alenî ve su götürmez bir kâfirlik alameti sergilemesi (Kur'an'ı inkâr ettiğini söylemek gibi) lazımdır. Buna rağmen müminler birilerinin küfrünü tam manasıyla dillendirmezler. Sorulduğunda durumun belki görüldüğü gibi olduğunu ama yine de bunu âlimlerden müteşekkil bir heyetin kararlaştırması gerektiğini söylemek en iyisidir.

Hele hele dünyadan göçüp gitmişler değil de yaşayanlar arasında itham etme, birbirinin iman varlığı/yokluğu hakkında iddialaşma çok daha tehlikelidir.

Mühim bir hadis-i şerifi her müminin rehberi olması niyetiyle hatırlayalım. Meşhur Hayber fethi ashab-ı kiramın hayatında dönüm noktalarından biridir. Fetih zor gerçekleşmiş, ilk gün başarılamadığından Efendimiz aleyhisselam ashabına, "yarın sancağı birine vereceğim, fetih onun eliyle gerçekleşecek" buyurduktan sonra ertesi gün Hayber düşmüştür. Ali radiyallahu anha sancak teslim edilip hareket gerçekleşeceği esnada Peygamber aleyhisselam ona şunları söylemiş:

"Bak, Ali! Bir kişinin senin elinle hidayete ermesi şu güneşin aydınlattığı bütün dünyadan daha hayırlıdır."

Manzaranın, vaziyetin ne olduğuna dikkat ediniz: Bir mucize gerçekleşmek üzere, fethin tahakkuk edeceğine hiç şüphe yok, kesin olarak Hayber alınacak ve yıllardır müminlere eziyet eden Yahudiler ile

savaşmaya gidiliyor. Çarpışmanın ortasındalar. Yahudiler ile savaşılacak ama Resûlullah aleyhisselam komutanına yine de nihayetinde derdinin öldürmek olmamasını telkin ediyor. Dert öldürmek değil bir kişiyi de olsa kurtarmak.

Müthiş bir şey...

Bir cemaatin, grubun, müminin, gazetecinin, yazarın, hocanın ana stratejisi 'bir kişiyi de olsa kurtarmak' üzerine kurulu değil de kavga ve gürültü maksatlı ise bu Resûlullah aleyhisselamın siyasetiyle nasıl örtüşecek? Kaldı ki Hayber'de yaşanmakta olan şey Peygamber aleyhisselama hakaret eden, komplo kuran bir güruhun karşısında savaşmaktan başka şey değildi, yine de haklarında "bir kişinin hidayet bulması"ndan söz ediliyor.

Öyleyse mümin, kendini muhasebe ederken kaç kişinin daha kurtulduğu üzerinden sorgulamasını sürdürür –kaç kişiyi daha cehenneme soktuğuna sevinmek üzerinden değil.

Abdullah ibni Mesud'u bir fetva konusunda sıkıştıran ama onun da cevap vermemesi üzerine artık adamın istediğini alamamayı o büyük sahabiye yakıştıramayan bakışlarına karşı kendisinin hoş bir sözü vardır: "Siz beni sırattaki köprü gibi kullanıp cennete geçmek istiyorsunuz ama siz geçince ben cehenneme düşeceğim."

Allah adına konuşmak bir cürettir ve sahabinin bu konudan ödü kopuyor. "Allah böyle demiştir" cümlesini kurmak çok zor bir iştir. Günümüzde de bu cümlenin çoluk çocuk denebilecek kimselerin eline düşmesi ağır bir manzardır. Ümmetimizin büyük simaları ve muhteşem isimleri cümlelerinde, "herhâlde, belki, böyle olabilir" derken günümüzün bu cüretkâr ve cesur sözlüleri har vurup harman savuruyor, mangalda kül bırakmıyorlar. Din adına imza atmanın yetkisiz insanlara devredilmesi sorumluluğu çok ciddi, vebali pek ağır sonuçlar doğurur.

Esasen meal ekolü denen kültürün peyda olması da bu sonuçların hazırlayıcısıdır. Meal okumuş olmak Kur'an'ın kendisine vâkıf olmak değildir, olsa olsa Kur'an'ın kültüründen esinlenmek olabilir. Meal okumanın doğru olmadığı söylenemez ama *meal okuyarak* müçtehit yetişmesi de imkânsızdır. Salçadan domates meydana gelmez. Meal, Kur'an değildir. Allah Teâlâ maksadını dil olarak Arapça ile beyan etmiştir ve bu başka herhangi bir dile geçirildiğinde artık Allah'ın istihdam ettiği dil olmaz.

Öte yandan ashab-ı kiramdan 'arındırılmış' bir Kur'an kültürü kesinlikle ümmetimize ait olamaz. Kur'an'ı ilk anlayanlar tabiri caizse tasdikli ve noter onaylıydılar, Allah'tan korktukları ve nefislerini dine alet etmediklerine yer ve gök şahitti. Öyleyse Kur'an'ı anlamak için ashab-ı kiramın nasıl anladığına başvurmak, o tarzı göz ardı etmemek mecburîdir, aksi hâlde esasta ve usulde sorun baş gösterir.

*

Yirmi üç yıl boyunca peygamberlik vazifesini sürdüren Peygamber aleyhisselatu vesselamın bu zaman zarfında serdettiği cümleleri elimizdeki hadis külliyyatında bulunur. Hayatın her şartında ve her ortamda sözünü söylemiş, savaştan aile hayatına varıncaya kadar çok sayıda konu başlığıyla ilgili onun tavrını bilmek müminler için mümkün hâle gelmiştir.

Bu konuşmaların bütününe ihata edebilecek bir gözle bakamayanın belli bir hadisi ele alıp ileri çıkarması yalnızca sorun üretir. Bütün okunmalıdır.

Bu çok önemli bir noktadır.

Zaten müçtehitlerin sıradan insanların bakışından ayrıldığı husus burasıdır. Bir hadisi seçseniz muhtevastaki konuların hayatın içinde radikal bir şeylere sebep olacağına hükmedebilirsiniz ama

aynı hadisi Ebu Hanife'nin önüne getirseniz o hadisi iki yüz hadisle karşılaştırıp orta yolu bulabiliyor. Zaten doktorluk da böyle bir şeydir.

Bir arkadaşımın ilgili hatıramı hiç unutamıyorum; burnu feci şekilde kanamış ve kendisini hemen hastaneye kaldırmıştı. Doktorun bize söylediği, "iyi ki burnu kanamış"tı. Meğer o kanamanın beyin kanamasıyla ilgili bir aşamaya gelmemesi için burundan akması pek hayırlı olmuş. Doktor bedendeki bütüne bakarak kararını verdiği için o burun kanaması, bizim bakış açımızda olduğundan daha farklı görülüyordu uzman bakışları tarafından.

Kur'an ve sünnetin bütününe bakılarak bir hükme varılabilmesi de buna benzer bir durumdur.

Peygamberlere olduğu gibi davranışlarımızın anı anına doğrulanma imkânı bulunmadığına göre biz müminler hem Kur'an'dan hem asr-ı saadetteki hadiselerden kendimize ışık alırken nelere hassasiyet göstereceğiz peki?

Bir inşaat yapılırken aslında onu yaptıran ve yapan bütün taraflar işi düzgün halledip bitireceklerine dair başlangıçta imza atarlar. Bir de bütün bu aşamaları denetleyen bir yapı denetim birimi vardır. Şayet inşaattaki bir sorun dolayısıyla kaza yaşanır, aksilik çıkarsa bunun sorumluluğu o denetçiden sorulur.

Bu mekanizmayı manevî yapımızda da kurabiliriz. Tasavvuf meşrebi, fıkıh enstitüsü, talebe yurdu; her ne işletiyor ve ümmet-i Muhammed'in ilmi, takvası, zühdü için katkıda bulunuyorsak bu çalışmalarını birkaç ilmi, takvası ve zühdüne güvenilir isme denetletirmeliyiz. Mesela bir hoca, böyle güvenilir bir isme kendi hutbelerini birkaç cuma namazında dinlemesini ve durum tespitini isteyebilmelidir, bu ne ayıp ne günahdır. Belli süre periyoduyla veya olaylar üzerine anlık geliştirilecek şekilde bu denetim gerçekleşmelidir.

Ümmetimiz şûra, murakabe ve Allah korkusunu birbirine hatırlatma üzerine kuruludur. Kur'an'ımız Maide suresinde Yahudiler'i lanetli bir kavim olarak zikrederken bu lanetin nedenini, "Onlar öyle bir milleti ki birbirlerinin kötülüğüne karışmıyorlardı" şeklinde açıklıyor. Bir geminin yolcuları olmak ve gemide herhangi bir deliğin herkesin felaketine yol açacağını anlamak, diğer herkes için de hassasiyet beslemeyi zorunlu kılar.

Bu bir cami hocasından tarikat meclisinin katılımcılarına kadar herkes için ve her ortamda örneği sergilenebilecek bir şuurdur. Mesela tarikat meclisinin şeyhi konumundaki büyüğü, diğer tekkeleri etrafına birer rakip gibi lanse etme yoluna kesinlikle gitmemeli, onların da kendi ekollerinin de bir şeyler yapabileme çabasındaki kullar oldukları bilincini yaymalıdır.

Bir yolu tutturanlar kendilerini diğer cemaatlerden ya da çalışma sahalarından müstağni görme lüksüne sahip değildir. Örneğin tasavvuf ile uğraşanlar ince ayar üzerinde çalışan kimseler olduklarını bilip söylemeliler ama daha ileri gidip sözgelimi "fıkıh ilmiyle uğraşanlar boşa kürek çekiyor" tavrına bürünmemelidirler. Bu tavrı sahiplendiğinde bir insanın tasavvuf erbabı olması şöyle dursun, hiçbir şey olması mümkün değildir. Bir bakkal ekmek sattığında nasılsa insanlar ekmek ihtiyacını karşılayacak diye mesela şarküteri dükkânının gereksiz olduğunu savunabilir mi?

Ümmetimizin kulluğu iki türüdür: Devlete ihtiyaç duyan işler ve fertlerin halledeceği görevler. Cuma namazı bir manada devleti gerektirir ama öğle namazı için aynısı geçerli değildir. Kur'an'ımız hırsızın kolunu kesmekten bahseder ama hiç kimseye bu yetkiyi veren bir ayet-hadis de yoktur. Fıkıhta bütün mezhepler ve ulemanın ortak kararıyla denmiştir ki organ cezası gerektiren, insana vurma sonucuna çıkan bütün cezalar devlete aittir. Devlet yoksa kimse böyle bir cezayı oynayamaz.

Dikkat ederseniz Müslümanlar üzerinde tiyatro oynatanlar da önce bir 'devlet' kurdurup kafa kesme işlerini bundan sonra yaptırırlar. Çünkü her Müslüman üç aşağı beş yukarı bilir ki ortada devlet yoksa böyle bir cezanın uygulanması fertler bazında kimsenin haddi değildir.

İnsanların ceza alacağı konuların kararını kişiler veremez. Mesela kişiler nikâh feshedemez, bunu devlet (mahkeme) yapabilir. Bazı kararları ancak devlet mekanizmasının alabileceği bu ince ayar tefrik edildiğinde de mevcut zihin karışıklıkları ve gerçek manada kaos da bir nebze rahatlayacaktır. Bunun üzerine ilave edilmesi lazım gelen bir hakikat de kimsenin başka birini imana kabul/ret hakkı bulunmadığıdır.

Büyük kavramları küçük insanlar kullanmaya başladığında da zaten tehlikeye yol verildiği açıktır. Bizler haddini bilmesi gereken, halifesiz ve laik toplumda uluorta yetişmiş Müslümanlarız. Ehl-i sünnet, ümmet-i Muhammed'in -imanının değil- kalitesinin adıdır. Sözelimi benim sakalımın sizinkinden uzun olmasının ehl-i sünnet oluşumun sizinkine göre daha tescilli olmasını gerektireceği gibi hükümler mümin toplumu afetten başka bir netice çıkarmaz. Ehl-i sünnet olmak Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme imanımızın ve amelimizin yakınlığının adıdır ama bunun sertifikası birileri tarafından dağıtılmaya başlanmışsa burada durmak gerekir.